

l'Abellerol

La nova organització del GCA

En els darrers anys el GCA progressivament ha anat incrementant el nombre de projectes i activitats que duu a terme, tant en temes d'anellament com en altres àmbits de l'ornitologia. Això ha comportat la contractació de nou personal i la redistribució de les tasques dels membres de l'*staff*.

El GCA ha passat de tenir una sola persona contractada en els darrers anys a les vuit actuals. Amb aquest augment de personal ha estat necessari efectuar un organigrama intern amb el repartiment de competències, deures i obligacions de cadascú. Així mateix ha resultat indispensable disposar d'una oficina complementària a la del Museu de Zoologia per poder treballar amb comoditat i eficiència. Aquesta nova oficina, ja en

funcionament des del mes de maig, es troba al carrer Girona i serà la seu dels projectes d'ornitologia i recerca mentre que al Museu de Zoologia s'hi troba l'oficina d'anellament, la biblioteca, atenció al públic i demés actes socials. Amb les dues oficines i el nou *staff* hom confia tirar endavant els projectes assumits en els quals l'anellament, la recerca i la conservació han de tenir un paper especialment rellevant. (pàg. 4)

Còlit del desert *Oenanthe deserti* nova espècie anellada

Amb motiu del cens d'aus aquàtiques del delta del Llobregat el passat mes de gener es va localitzar un Còlit del desert als voltants de l'aeroport del Prat. Aquest ocell va ser capturat i anellat el dia 17 d'a-

quest mateix mes. Es tractava d'un mascle de segon any que va ser observat per nombrosos ornitòlegs. Aquesta citació és la segona de l'Estat si exceptuem dues dades de les illes Columbretes i Canàries. (pàg. 10)

Sumari

Editorial

El nou concepte d'assemblea 2

Notícies 3

- Troballa d'un Cuaenlairat durant les prospeccions de l'atles
- L'Anuari d'Ornitologia de Catalunya de 1999 en marxa
- Enviament del *Manual del Anillador*
- El GCA regala un CD de cants als col·laboradors de l'atles
- Noves adquisicions per a la biblioteca

La nova organització del GCA 4

El nou organigrama del GCA.
Qui és qui a la nova oficina del GCA?
Balanz econòmic del GCA del 2000

L'Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2001 6

Novetats avifaunístiques

- Crònica Ornitològica
Gener - Abril 2001 8
- Còlit del desert *Oenanthe deserti* 10

Peticions d'informació 11

- Petició de col·laboració en el cens de Cotorreta de pit gris i Cotorra de Kramer a Catalunya
- Campanya d'anellament de passeriformes migratoris a Doñana

Novetats bibliogràfiques 12

- Ecologia hivernal de les mallerengues (*Paridae*) en boscos boreals i subalpins: l'organització social i el paper de l'emmagatzemament de menjar
- Pertorbacions de l'habitat en paisatges mediterranis: efectes del foc i de la fragmentació en ocells
- Espècies introduïdes: un component significatiu del canvi ambiental global

Agenda 16

l'Abellerol

Butllet de contacte del
Grup Catal d'Anellament
n. m. 13
estiu 2001

Comit Editorial
Raí Aym
Gabriel Gargallo

Responsables de seccions
Carles Barriocanal, Ricard Gutierrez
Sergi Sales

Revisi d'estil
Raí Aym, Andreu Carretero

Col·laboradors
Jordi Clavell, Joan Estrada,
Jacob González-Solís, Sergi Herrando,
Abel Julien, Albert Martínez,
Vittorio Pedrocchi

Disseny i maquetaci
Lluç Juli

Edita
Grup Catal d'Anellament
Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 319 42 79
E-mail: gca@grupcatala.org

GCA - Dep. Recerca i Formaci
C/Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93
E-mail: anella@grupcatala.org
Pàgina web: www.grupcatala.org

El Grup Catal d'Anellament (GCA) s'ha constituït amb la finalitat d'estudiar la biologia i la migració dels ocells que ni venen, passen o hivernen a Catalunya mitjançant tècniques de marcatge científic.

© 2001 Grup Catal d'Anellament
Dipòsit legal: 12371-01
Fotomecànica: Aura Digit
Impressió: Gràfiques Barceloneta

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butllet corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius del GCA.

EDITORIAL

El nou concepte d'assemblea

Després de l'Assemblea del GCA d'enguany es podia percebre una satisfacció general poc habitual. Havíem tingut el plaer d'haver escoltat les intervencions d'uns convidats de primer ordre: Andrew Gosler, Carles Carboneras i Antoni Margalida, que van delectar l'audiència amb unes xerrades francament absorbents, a més de Gabriel Gargallo i Josep Maria Bas, que van arrodonir la jornada exposant les interessants conclusions dels seus treballs basats en l'anellament i el radio-tracking.

Veient els resultats i els comentaris positius de molts dels assistents no hi ha cap dubte que aquest és el camí a seguir. Moltes de les grans associacions ornitològiques d'arreu, aprofiten les seves trobades anuals com una excusa magnífica per aprendre de l'experiència d'altres investigadors, intercanviar impressions, fer contactes i, en definitiva, submergir-se encara més en el món de l'ornitologia. Probablement, el fet de compartir informació i treballar en equip és un dels factors que més influeixen en el desenvolupament d'un col·lectiu d'ornitòlegs. Qui no s'ha adonat alguna vegada de coses molt importants en ornitologia com a resultat d'una conversa? O, senzillament, qui no recorda haver après a detectar alguna espècie gràcies a la informació d'algun company? La informació ha de circular, els coneixements s'han de compartir i la comunicació ha de ser essencial en el futur immediat del GCA.

A diferència dels vells temps –en els que fèiem les assemblees en una sala amb 10 cadires!-, el GCA és actualment una associació massa gran com perquè tothom conegui tothom, així que mantindre la comunicació és bàsic per tal que els objectius del GCA continuïn sent entesos i consensuats per tots els seus membres, entenent que cap publicació, ni cap butlletí, ni cap pàgina web poden substituir la comunicació persona a persona, per molt ben dissenyats que estiguin. En aquests moments, doncs, no és només **interessant** fer aquesta mena d'actes al voltant de l'assemblea sinó que és **vital** fer-los, donar-los continuïtat i assolir un major nombre d'assistents per als anys vinents. L'interès que van suscitar les xerrades, és sens dubte un clar missatge de cap on hem d'evolucionar, tot demostrant que allò que més ens interessa són els nous coneixements. Després de tot, qualsevol ornitòleg –novell o amb experiència– se n'adona ràpidament que sempre tindrà moltes, moltes coses a aprendre durant la resta de la seva vida.

La presència del Dr. Andrew Gosler als actes de l'assemblea va donar-li una rellevància especial.

Rafael López

NOT CIES

L'Anuari d'Ornitologia de Catalunya de 1999 en marxa

Sergi Herrando, el nou cap d'Ornitologia del GCA, ha assumit com una de les seves tasques prioritàries en la seva incorporació posar al dia l'Anuari d'Ornitologia. En aquests moments l'anuari de 1999 marxa a bon ritme ja que s'han informatitzat més de 5.000 observacions d'ocells. Està previst que aquest anuari es publiqui durant els darrers mesos de l'any (novembre o desembre). Recordem que tothom que tingui fotos d'espècies poc abundants o rares i dibuixos de bona qualitat els faci arribar a l'oficina del GCA. Així mateix ja podeu enviar les vostres observacions de l'any 2000.

El GCA regala un CD de cants d'ocells als col·laboradors de l'Atles

Durant el mes de maig els col·laboradors de l'atles dels ocells nidificants van rebre un CD que conté els cants de més de cent espècies d'ocells que poden identificar-se de forma auditiva. Aquest CD, editat conjuntament entre el GCA i Alosa, pretén ser una eina útil que ajudi a resoldre els petits dubtes que puguin sorgir durant la feina de camp. Si algú de vosaltres col·laboreu amb l'atles i no heu rebut aquest CD, si us plau poseu-vos en contacte amb l'oficina del GCA. Tots aquells que tingueu temps dis-

ponible per fer feina de l'atles encara teniu l'oportunitat de participar en aquest ambiciós projecte i obtenir el CD.

Per a qualsevol dubte o informació truqueu al GCA al 93 319 42 79 / 93 458 78 93 o envieu un correu electrònic als coordinadors de l'atles a: atles@grupcatala.org

Enviament del Manual del Anillador

Com la majoria de vosaltres ja sabeu, el mes de febrer passat va sortir el nou manual del anellador. Recentment ens hem assabentat que des de l'Oficina de Anillamiento de Madrid l'han enviat només als anelladors experts del GCA. Actualment estem fent les gestions pertinents per aconseguir un manual també per a tots els anelladors auxiliars. Així doncs no desespereu!

De moment podeu consultar l'exemplar que tenim a l'oficina del GCA o accedir al que hi ha en format electrònic (pdf) a través de la Web del Grup.

Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa

Aprofitant una oferta editorial, el GCA ha adquirit recentment aquesta famosa enciclopèdia que consta de 9 volums i que també és coneguda com *The Birds of the Western Palearctic* del Cramp, en honor a l'impulsor de la mateixa, el ja desaparegut Stanley Cramp. Tots els membres del GCA que vulgueu consultar aquesta obra ja podeu fer-ho a la biblioteca del Grup.

Donacions a la biblioteca del GCA

El nostre president, Abel Julien, ha fet una donació al GCA de diversos volums de les revistes *Ornis Scandinavica*, *Avocetta*, *The Ring* i *Scottish Birds*. Han estat especialment molt útils els 26 números de l'*Ornis Scandinavica* (vols. 15 a 21), ja que d'aquesta manera s'ha pogut quasi completar la col·lecció d'aquesta prestigiosa revista. Des d'aquestes línies agraïm molt sincerament la seva desinteressada aportació a la biblioteca del GCA.

Trobada d'un Cuaenlairat durant les prospeccions de l'Atles

El passat 24 de maig el company Rodrigo del Amo va observar un Cuaenlairat *Cercotrichas galactotes* a la Terra Alta cantant i realitzant el "display" d'obrir i tancar la cua. Aquesta dada és la primera d'aquesta espècie pel nou Atles dels Ocells Nidificants de Catalunya (1999-2001), i és força interessant ja que confirma que aquesta espècie és present pels sectors semiàrids de les comarques del sudoest de Tarragona, encara que en nombre molt escàs.

La raresa de l'espècie a Catalunya, i el fet que els sectors on pot niar són poc prospectats pels ornitòlegs, determina que l'estatus reproductor al nostre territori sigui gairebé desconegut.

ORGANITZACI INTERNA

El nou organigrama del GCA

En els darrers anys el GCA ha experimentat un canvi força important. Si fins ara l'àmbit d'actuació del grup se centrava quasi exclusivament en l'anellament, en l'actualitat altres temes de recerca de l'ornitologia com la faunística, la biogeografia i la conservació s'han fixat també com a objectius prioritaris. L'increment progressiu d'activitats ha fet necessària la incorporació de noves persones a l'oficina del GCA.

L'augment de l'*staff* del GCA va començar el 1999 quan Joan Estrada i Vittorio Pedrocchi es van fer càrrec de la coordinació de l'atles d'ocells nidificants. La següent incorporació va ser el mes de maig de l'any passat quan Gabriel Gargallo va ocupar la plaça de coordinador general, i més recentment han estat Sergi Herrando, Oriol Clarabuch, Oriol Baltà i Sergi Sales els que han passat a ocupar les noves places creades a l'associació. Així doncs, el GCA ha passat en aquests darrers dos anys de tenir una sola persona contractada a les vuit actuals, per bé que la feina de l'atles està compartida per dues persones a mitja jornada.

La nova incorporació de personal ha creat també unes necessitats d'espai físic per poder desenvolupar la feina amb normalitat. L'oficina del Museu de Zoologia, compartida amb altres associacions, es va quedar petita i, per tant, des del mes d'abril el GCA compta amb un nova seu complementària; es tracta d'un local de lloguer a Barcelona situat al núm. 168 del carrer Girona. Així, a partir d'ara al Museu de Zoologia s'hi mantindrà l'atenció al públic, l'oficina d'anellament, la biblioteca i les xerrades i també es conserva com a adreça postal de l'entitat, mentre que al local del carrer Girona, s'hi farà la feina tècnica sobre els projectes d'ornitologia i anellament: anuari, atlas i programes de monitoratge.

Qui és qui a la nova oficina del GCA ?

L'organigrama del GCA s'estructura en dues grans àrees que podríem denominar genèricament com l'Oficina pròpiament dita i l'àrea de Recerca i Formació. La primera està ubicada al Museu de Zoologia i correspon a l'oficina catalana d'anellament, l'administració i la difusió d'activitats de l'associació.

L'equip del GCA, d'esquerra a dreta: Oriol Baltà, Oriol Clarabuch, Sergi Herrando, Gabriel Gargallo, Sergi Sales, Raï Aym, Joan Estrada i Vittorio Pedrocchi.

Aquí s'hi desenvolupen les tasques inherents al marcatge d'ocells: anelles, balanços, permisos, material i les relacions amb les altres entitats avaladores en matèria d'anellament a nivell estatal. Així mateix, també es realitzen les tasques d'administració del GCA: socis, correspondència, premsa, difusió, activitats públiques, i publicacions.

L'àrea de recerca i formació s'ha centralitzat a l'oficina del carrer Girona. Es divideix en dues seccions, una dedicada a aspectes aplicats d'anellament, i l'altra s'ocupa de la resta de projectes d'ornitologia. Correspon a la branca d'anellament la preparació de cursos per a la formació d'anelladors, la gestió dels convenis per a la realització de campanyes d'anellament, la coordinació dels projectes Sylvia i Piccole Isole així com de les relacions amb altres centres de recerca de cara al tractament de dades d'anellament. A la secció d'ornitologia s'hi troben tots aquells altres projectes de seguiment i monitoratge que no tenen relació directa amb l'anellament

com l'Anuari i l'Atlas. Dins d'aquest àmbit també s'hi troben els projectes generals, cursos d'ornitologia, formació específica sobre identificació, censos, etc.

A continuació es detallen les tasques específiques que corresponen a cadascun dels membres de l'oficina del GCA.

Gabriel Gargallo. Amb el càrrec de coordinador general s'encarrega de la coordinació i seguiment dels projectes entre les diverses àrees i de la supervisió de bona part del funcionament general del Grup. També s'ocupa del seguiment pressupostari, control de les despeses i finançament. Així mateix, és el responsable del funcionament dels convenis i contractes d'estudis actualment en vigor i de proposar-ne de nous i és el responsable de l'actualització i funcionament dels programes informàtics NouBio i OrnitoCites. Dirigeix els continguts dels cursos de formació per a nous anelladors i d'algunes de les publicacions. És el coordinador dels projectes Sylvia i Piccole Isole.

Sergi Herrando. Ocupa el càrrec de cap d'ornitologia aplicada. La seva principal missió és la de coordinar els projectes d'ornitologia destinats al seguiment de l'estat de conservació de l'avifauna catalana, i en especial de l'organització dels projectes de seguiment dels ocells comuns. És el responsable dels projectes de recerca d'aquesta àrea i s'ocupa de les relacions amb altres centres d'investigació per establir projectes de col·laboració comuns. Entre les seves tasques més immediates té la d'actuar com a secretari de l'anuari d'ornitologia, tasca que comporta la dinamització i posada al dia d'aquesta.

Raül Aymí. Treballa al GCA des de 1988 i ha estat durant molt de temps l'única persona contractada pel Grup. Actualment, és el responsable de l'oficina d'anellament i, per tant, s'encarrega de les relacions amb la resta d'entitats avaladores, la tramitació d'anelles, material, balanços i recuperacions. S'ocupa també de l'edició de l'Abellerol i el butlletí electrònic del GCA i és secretari de redacció del butlletí. Entre les seves atribucions s'hi troba el manteniment de la biblioteca, intercanvi de publicacions i aspectes administratius com correspondència, arxius i socis.

Oriol Baltà. Amb el càrrec de tècnic de l'oficina del GCA, s'encarrega del disseny de la pàgina web del GCA i realitza també part de les memòries i informes dels resultats de les estacions del projecte Sylvia a l'àrea de Barcelona. S'encarregarà del manteniment de les bases de dades i de la feina de camp de quatre estacions del projecte Sylvia. Està vinculat a l'oficina d'anellament on també s'ocupa de donar suport a tasques d'administració i funcionament de l'oficina.

Oriol Clarabuch. Ocupa el càrrec de coordinador de les campanyes del GCA a Girona. Porta directament la supervisió tècnica de les campanyes realitzades al Parc de Cap de Creus, l'Albera, Banyoles i el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa. Entre les seves tasques està la de donar suport tècnic a tot el projecte Sylvia i de preparar l'informe de resultats del projecte. Manté relació amb els parcs de cara a conser-

Esquema de l'organigrama del GCA

var vigents els convenis i contractes de treballs subscrits amb el GCA.

Sergi Sales. S'ocupa de la realització de les dues grans campanyes d'anellament del GCA als Parcs Naturals del Delta de l'Ebre i dels Aiguamolls de l'Empordà. També és el responsable de quatre estacions del programa Sylvia i s'encarrega de la informatització de les dades d'aquestes campanyes per a la seva incorporació al banc central. Dóna suport tècnic a la secció de recerca i formació i és el responsable de preparar l'informe anual de les campanyes d'anellament.

Joan Estrada & Vittorio Pedrocchi. Són els coordinadors de l'*Atles dels Ocells Nidificants de Catalunya*. S'encarreguen de tots els aspectes que comporta aquest estudi: disseny del treball de camp, relació amb els participants, informatització de dades i valoració de resultats.

Com contactar?

- Gabriel Gargallo:** anella@grupcatala.org
- Sergi Herrando:** ornitologia@grupcatala.org
- Ra i Aym :** gca@grupcatala.org
- Oriol Balt :** info@grupcatala.org
- Oriol Clarabuch:** girona@grupcatala.org
- Sergi Sales:** anella@grupcatala.org
- Joan Estrada/Vittorio Pedrocchi:** atles@grupcatala.org

Balanç econ mic del GCA del 2000

INGRESSOS	
Quotes socis	1.051.700
Subscripcions	34.600
Venda de material	799.864
Publicitat	186.728
Campanyes	7.249.135
Subvencions DMA	9.449.655
Interessos bancaris	143.139
Cursos	299.400
Subvencions i ajuts Atles	4.318.171
Total ingressos	23.532.392
DESPESES	
Sous personal	10.045.961
Seguretat social	1.600.000
Assessorament fiscal i laboral	213.953
Serveis bancaris	84.379
Material d'anellament	1.647.354
Campanyes	4.680.607
Publicacions	3.235.080
Biblioteca	277.002
Tel fon	215.611
Papereria i copisteria	539.983
Inform tica	76.801
Trameses postals	607.289
Material oficina	223.748
Altres oficina	24.159
Impost societats	24.757
Assemblea i altres	35.708
Total despeses	23.532.392

L'ATLES DELS OCELLS NIDIFICANTS DE CATALUNYA 1999-2001

L'Atles dels ocells nidificants 1999-2001 es troba ja en el darrer any de mostreig

Els responsables del projecte Atlas, Joan Estrada i Vittorio Pedrocchi, fan un resum de les dades rebudes fins al maig d'aquest any. Amb les fitxes recollides fins ara ja s'ha cobert satisfactòriament prop del 60% del territori i un cop es rebin les dades d'enguany quedaran prospectades gairebé totes les quadrícules de Catalunya. No obstant això, queden encara alguns indrets on no s'ha fet quasi bé gens de recerca i es aquí on caldrà dedicar un esforç especial per completar aquest ambiciós projecte.

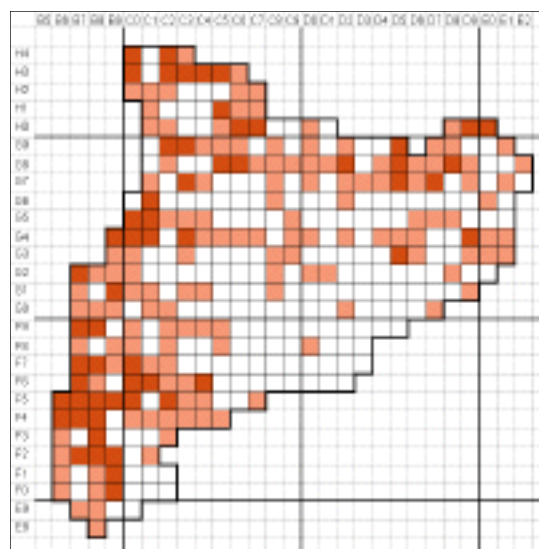
L'Atlas dels ocells nidificants ja ha travessat l'equador dels tres anys inicialment previstos. Actualment hi ha 370 col·laboradors, dels quals 265 tenen alguna quadrícula assignada, que han generat, fins al maig de 2000, 1.233 fitxes (147 de quadrícula i 1.086 de complementàries). El total de registres informatitzats per ara és de 37.934 dades de nidificació. S'ha d'esmentar la baixa implicació dels membres del GCA al projecte, ja que dels 362 membres només 139 tenen alguna quadrícula assignada i 28 més han aportat alguna fitxa complementària.

Quadrícules deficientment cobertes

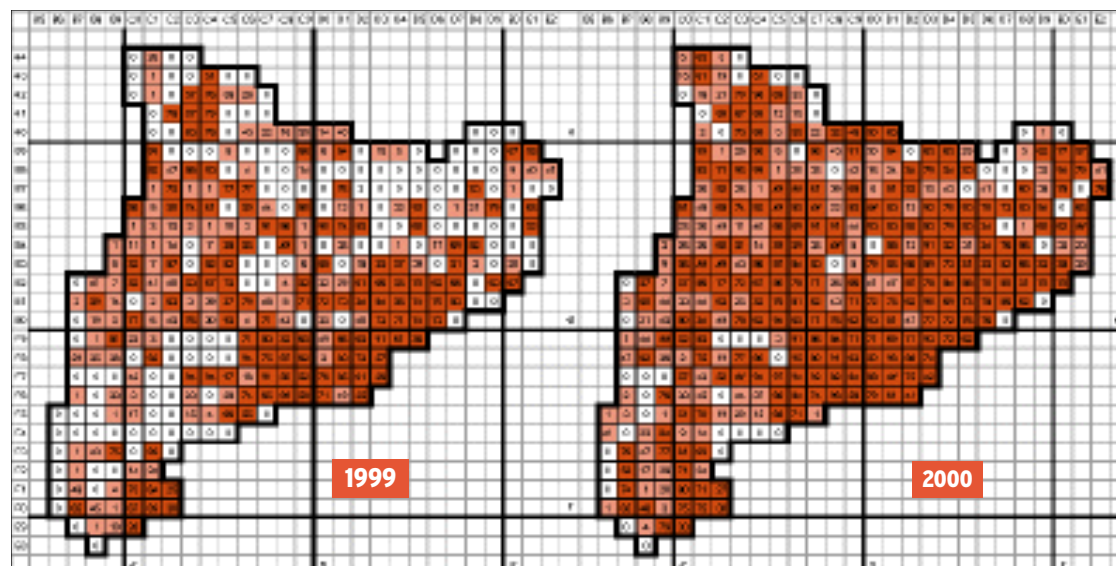
Tot i que s'ha avançat molt fins ara, encara queden alguns sectors mal coberts. En el mapa 1 es mostren aquestes quadrícules que estan deficientment

Mapa 1: Quadrícules amb cobertura deficient, en fosc les quadrícules prioritàries a l'hora de realitzar prospeccions.

cobertes en les quals, malgrat estar assignades, encara hi ha menys de 60 espècies o hi manquen alguns dels censos. En fosc hi figuren les quadrícules prioritàries, en les quals serà més difícil obtenir la informació necessària i que, per tant, són interessants de prospectar. Per tant, si teniu ganes d'anar a mirar ocells, aquests sectors mal coneguts són de gran interès. En efecte, una forma de participar en l'Atlas és per mitjà de les fitxes complementàries. Aquestes recu-

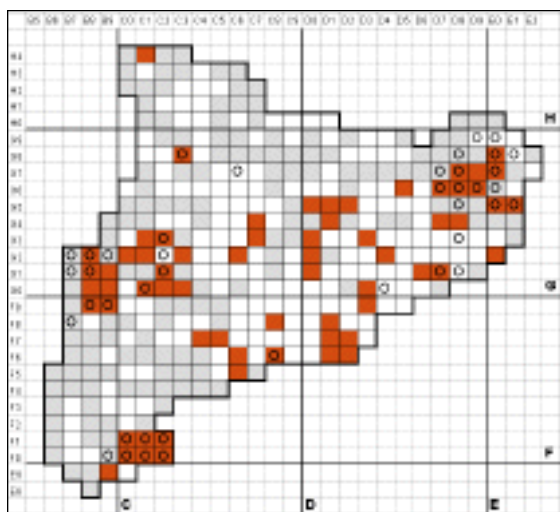
llen les observacions esporàdiques de qualsevol punt de Catalunya, incloses les de les espècies més corrents, amb independència que la quadrícula estigui

Mapa 2: Evolució del nombre d'espècies reproductores per quadrícula entre els anys 1999 i 2000

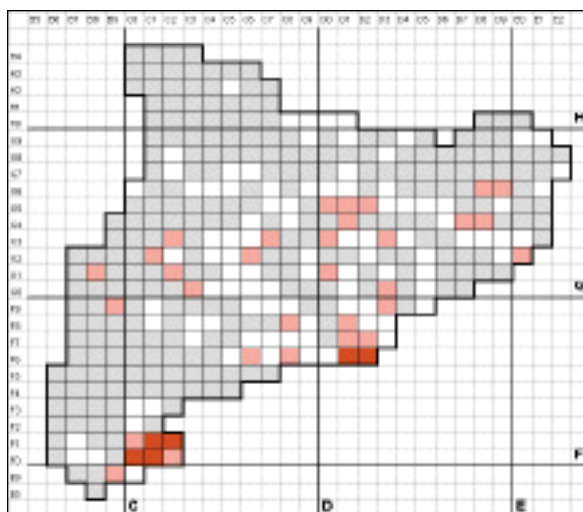
■ Quadrícules completes o amb més de 50 espècies

□ Quadrícules cobertes deficientment

Mapa de distribuci del cabusset *Tachybaptus ruficollis*

- Quadr cules deficientment cobertes
- Quadr cules amb pres ncia reproductora durant el per ode 1999-2000
- Quadr cules amb pres ncia reproductora durant el per ode 1975-1983
- ◐ Quadr cules amb pres ncia reproductora durant ambd s per odes

Mapa d'abund ncies relatives del cabusset *Tachybaptus ruficollis*

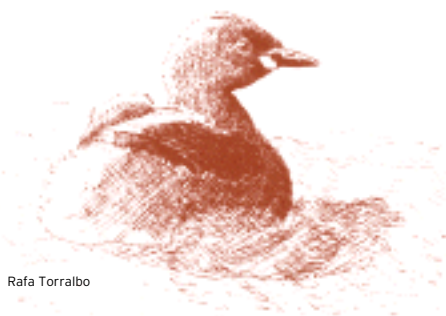
- Quadr. deficientment cobertes pel que fa a les densitats el 1999-2000
- Sense pres ncia de l'esp cie el 1999-2000
- Pres ncia en un m xim del 20% dels quadrats d'1x1
- Pres ncia entre un 20% i un 40% dels quadrats d'1x1

o no assignada. Aquestes dades donen consistència a les fitxes de quadrícula, ja que són de gran utilitat per completar o matisar les seves dades, a la vegada que serveixen per detectar possibles errors o confirmar presències o absències anòmales.

Per tant, és molt important que si teniu observacions d'ocells d'arreu de Catalunya dels períodes reproductors dels anys 1999-2001 envieu les dades en fitxes complementàries. Cada fitxa complementària només ha de recollir les dades d'un únic any i quadrícula. És per això que, si teniu dades d'una mateixa quadrícula de més d'un any, haureu de fer tantes fitxes complementàries com anys tingueu amb observacions. Els límits de les quadrícules UTM els podeu consultar als mapes de l'Institut Cartogràfic de la Generalitat de Catalunya o als mapes de l'Institut Cartogràfic de l'Exèrcit. S'ha de tenir present que els límits UTM de la quadrícula sempre venen definits en primer terme per l'eix vertical esquerre i en segon lloc per l'eix horitzontal inferior.

Espècies per quadrícula

Les 1.233 fitxes recollides fins al maig de 2001 aporten dades de 334 quadrícules (86,8% del total de Catalunya)

Rafa Torralbo

(vegeu el mapa 2). El nombre de quadrícules completes o amb més de 50 espècies és de 226 (58,7%). La mitjana a cada una de les 385 quadrícules en les quals es divideix Catalunya és de 49,9 espècies. Malgrat que encara manca molta la feina per fer, aquestes xifres ja permeten començar a dibuixar els mapes d'algunes espècies amb una certa precisió.

Primers resultats

Les dades recollides durant aquest dos primers anys permeten començar a definir les àrees de distribució d'algunes espècies, les seves tendències i les

Tend ncia (*)	N=226
N mero de quadr cules 1975-1983	29
N mero de quadr cules 1999-2000	54
Variaci	+25
% variaci	+86,2

(*) Tend ncia segons les 226 quadr cules considerades completes, amb tots els censos d'1x1 finalitzats, o amb m s de 50 esp cies.

seves abundàncies relatives. Un exemple en seria el cabusset (*Tachybaptus ruficollis*). Com es veu al mapa de distribució, el cabusset ha incrementat de forma notable la seva àrea de distribució a Catalunya i, al marge de les tres àrees principals on nidificava anteriorment, delta de l'Ebre, Empordà i plana de Lleida, actualment s'hi ha de sumar el delta del Llobregat i altres localitats de la Catalunya central.

JOAN ESTRADA & VITTORIO PEDROCCHI
 Projecte Atlas
 Telf. 93 458 78 93
 atlas@grupcatala.org

L'Atlas dels ocells reproductors de Catalunya s un projecte coordinat pel GCA, que rep el suport econ mic de la Fundaci Territori i Paisatge de Caixa de Catalunya i del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. A m s, l'Atlas dels ocells nidificants de Catalunya est tamb integrat i rep suport econ mic de l'Atlas de las aves reproductoras de Espa a realitzat per la Sociedad Espa ola de Ornitologia.

NOVETATS AVIFAUN STIQUES

Crònica Ornitològica Gener - Abril 2001

A continuació es resumeixen les observacions més rellevants dels primers quatre mesos de l'any. D'aquest període cal destacar el Còlit del desert anellat al delta del Llobregat el gener, la Daurarda petita americana dels Aiguamolls i també del mateix lloc la Boscarla dels arrossars. Podeu obtenir més informació de totes aquestes rareses a la web *Rare Birds in Spain* (<http://www.terra.es/personal3/gutarb>).

Gener

Dos Cabussos orelluts* *Podiceps auritus*, probablement els mateixos detectats al delta de l'Ebre la tardor anterior, van ser localitzats de nou al Fangar el dia 7 i encara hi eren entre els dies 13 i 18. Bona prova de l'hivern relativament suau d'enguany podria ser la citació d'un Martinet menut *Ixobrychus minutus* mascle hivernant al delta del Llobregat el dia 11. Aquest hivern ha estat el d'hivernada en nombres relativament importants per primer cop de l'Agró Blanc *Egretta alba*: a Girona un mínim de dos ocells, l'exemplar trobat el 22.12.2000 al riu Ter (entre l'illa de Ter i el congost de Campdorà), encara hi era el dia 10, però a partir de mitjans de mes van ser dos els ocells presents prop la ciutat. Al delta del Llobregat es va veure un exemplar en direcció nord el dia 13 durant el cens hivernal i al delta de l'Ebre aquest mateix cens va donar un total de 95 ocells, el seu màxim històric. En el mateix cens, es comptabilitzaren 66 Capons reials *Plegadis falcinellus* a l'Ebre entre els dies 13 i 17.

Els dos Cignes muts* *Cygnus olor*, de procedència incerta, detectats a l'Aiguabarreig Segre - Cinca (Lleida) almenys des del novembre, encara hi eren presents del 12 al 14. Al Canal Vell, delta de l'Ebre, es van censar tres Xarxets marbreus (o rossetes) *Marmarometta angustirostris* entre els dies 13 i 17. Des de la tardor passada, l'Ebre ha esdevingut un lloc més o menys regular

per a aquesta espècie. Un altre any més, un Ànec Mandari* *Aix galericulata*, en aquest cas una femella, va ser vist al Pirineu, a la Guingueta d'Aneu el dia 13. Tres Morells xocolaters *Aythya nyroca* d'origen salvatge van ser localitzats: un mascle al delta del Llobregat el dia 13 i dos al delta de l'Ebre entre els dies 13 i 17. Un altre any més, la Siseta cendrosa* *Xenus cinereus* va hivernar al delta de l'Ebre: durant els dies 13 i 17 es va veure un ocell al port del Fangar. Al mateix delta, es van registrar fins a deu exemplars de Territ de Temminck *Callidris temminckii* hivernants. Locell més rar del més, però, va ser vist també du-

El dia 25 s'en va veure un des de l'Am-polla (Baix Ebre) que podria ser un d'aquests mateixos. Dos més es van registrar a la badia de Roses, enfront dels aiguamolls de l'Empordà el dia 3. En una sortida en barca per aquesta badia el dia 10, aproximadament un 60% o més de les més de 100 *Puffinus* observades corresponien a l'espècie *yellkowan* i la resta eren Baldrigues balears *P. mauritanicus*. Observacions repartides aquí i allà d'Agró blanc: fora del delta de l'Ebre, es va veure un al delta del Llobregat el dia 13, relocalitzat el dia 22. Un altre era al Pont de Vilomara (Bages) el dia 14 i l'ocell del gener de Bàscara

Boscarla dels arrossars anellada als Aiguamolls el 9 d'abril.

rant les tasques del cens d'ocells hivernants: un Còlit del desert* *Oenanthe deserti*, un 1r hivern mascle va ser vist al delta del Llobregat entre el dia 13 (i probablement des del dia 3) fins al 17, quan va ser trampejat i anellat. El tercer Repicatalons petit* *Emberiza pusilla* anellat aquesta temporada hivernal a Catalunya va ser capturat a l'estany de les Escoles, Platja d'Aro (Baix Empordà) el dia 27.

Febrer

Els dos Cabussos orelluts* *Podiceps auritus* encara hi eren al Fangar el dia 5.

(Alt Empordà) encara hi era a principis de febrer mentre que dos ocells es van veure al Ter a Girona mateix el dia 5 per només un el dia 23. El grup hivernant de 67 ocells de l'illa de Buda, delta de l'Ebre encara hi va romandre tot el mes i el dia 25 un grup de 52 era visible des de l'observatori de Migjorn.

Fins al 2 de febrer, encara van ser-hi presents els Xarxets marbreus *Marmarometta angustirostris* del Canal Vell. Ben a prop, als arrossars del Sillero - Canal Vell, es va veure una femella de Cuereta blanca endolada *Motacilla (alba) yarrellii* el 6.2. També al delta de l'Ebre, un

NOVETATS AVIFAUN STIQUES

mascle de Bitxac comú siberià* *Saxicola torquata maura/stejnegeri* va ser citat al Garxal el dia 2. La hivernada de Pinsans mecs *Fringilla montifringilla* va ser notòria en alguns indrets del nord del país i especialment destacable va ser el bàndol de més de 500 ocells en uns conreus prop de Vilobí d'Onyar, (la Selva), a finals de gener i principis de febrer.

Març

Només restaren dos Agrons blancs fora del delta de l'Ebre: un al delta del Llobregat, el dia 2 i un altre a Bàscara, el dia 4. Un Marabú* *Leptoptilos crumeniferus* va ser vist a Sant Joan de Vinyafrescal (Pallars Jussà) a principis de mes. A finals de mes se'n va anar cap a la Noguera, a Vallfogona de Balaguer. Aquesta observació podria estar relacionada amb l'escapament de sis ocells de la Reserva Natural del Castillo de las Guardas (Sevilla) uns mesos abans. Tornaren els Capons als Aiguamolls: fins a 15 exemplars junts: 3 del 23 de febrer al 31 de març i 12 més només entre el 1-2 de març. També als Aiguamolls, el lloc més rellevant quant a rareses aquest principi de primavera, un Falcó llaner* *Falco biarmicus* el dia 25: un ocell volant sobre els estanys d'Europa. Fins a 10 Sisetes *Tringa stagnatilis* van ser observades en aquest parc: 8 el dia 8 i tres més des de la darrera setmana de març. Continuant amb els Aiguamolls: dues observacions més d'interès: una Piula grossa* *Anthus richardi* es va observar a l'estany d'Europa el dia 5 i un grup de set (!!!) Cueretes blanques endolades *Motacilla (alba) yarrellii* van ser vistes juntes als arrossars del Matà el mateix dia 5.

Abril

A l'abril els aiguamolls de l'Empordà segueixen arrasant en termes ornitològics com feia temps que no passava. Prop, al Cap de Creus (Alt Empordà) s'observen 200 Baldrigues mediterrànies *Puffinus yelkouan* i 800 de balears *P. mauretanicus* el dia 9. Una *yelkouan* va ser vista des del delta del Llobregat el dia 30. La primera quinzena del mes es van censar 35 Agrons blancs al delta de l'Ebre i

Exemplar de Daurada petita americana observat als Aiguamolls l'abril passat.

Ricard Gutiérrez

un exemplar aïllat va ser vist a la reserva natural Remolar-Filipines, delta del Llobregat a principis de mes. Als Aiguamolls, l'ú d'abril encara hi eren tres dels Capons reials vistos el mes anterior. Va constituir una bona sorpresa l'Oca de collar *Branta bernicla* detectada a la badia del Fangar, al delta de l'Ebre entre els dies 28-29 ja que es tracta d'una espècie accidental a casa nostra. D'origen incert van ser les tres Oques d'Egipte* *Alopochen aegyptiacus* vistes als Aiguamolls fins finals d'abril. Diverses citacions de Falcó cama-roig *Falco vespertinus* a la mateixa zona, amb un últim mascle el dia 25. L'abril va registrar un bon nombre d'observacions de Rasclot *Porzana parva*: sobre 10 ocells registrats: dues femelles al Matà, PN Aiguamolls de l'Empordà, el dia 1; un mascle a la reserva natural del Remolar-Filipines, el dia 3; una femella a l'estany d'Europa, PN Aiguamolls de l'Empordà, el dia 7, un ocell a l'Encanyissada, delta de l'Ebre, el dia 11; tres (dos mascles i una femella) vistos al delta de la Tordera el 18 i dues femelles a l'estany d'Europa, el dia 25. Per contra, només un registre de Rasclot: un ocell cantant a la maresma de les Filipines, delta del Llobregat la nit del dia 30, l'únic registre dels darrers anys. Però els Aiguamolls no *afluen*: una Daurada petita americana* *Pluvialis dominica* va ser vista al Matà entre els dies 16 al 22 i un becadel gros* *Gallinago media* el dia 12.

Bastantes citacions de Siseta *Tringa stagnatilis* en pas: dos ocells a l'estany d'Europa, Aiguamolls, el dia 7, 3 exem-

plars al mateix lloc el dia 12 amb un altre al Matà. El dia 13 dos exemplars al Baix Empordà (L'Estartit - Torroella de Montgrí - Pals). El primer del delta del Llobregat va ser observat el dia 14. El dia 18 hi havia 4-5 ocells als Aiguamolls amb un ocell al Llobregat el dia 19 i dos el dia 20. El dia 26 encara n'hi havien cinc de junts al Matà, Aiguamolls.

Del Xatrac gros *Sterna caspia* fora del delta de l'Ebre es va citar un migrant al cap de Creus el dia 9; dos a la llacuna de la Ricarda, delta del Llobregat el dia 2 i quatre a l'estany d'Europa, Aiguamolls els dies 1, 12 i 13. A Tarragona, un ocell va ser vist a la gola del Francolí el dia 22. L'únic Fumarell alablanc *Chlidonias leucopterus* observat va ser un adult a la reserva natural Remolar-Filipines, delta del Llobregat, el dia 30. Es va registrar un fort pas de Piula gola-roja *Anthus cervinus* als Aiguamolls, amb algun exemplar aïllat a la resta de zones humides: el dia 18: més de 10 ocells als arrossars del Matà i encara més de 7 el dia 25. L'11 es va veure, a més, un ocell al delta de l'Ebre. La darrera raresa va ser sonada: una Boscarla dels arrossars* *Acrocephalus agricola* va ser trampejada i anellada als Aiguamolls el dia 9.

RICARD GUTI RREZ

argutbe@correu.gencat.es
gutarb@terra.es

* Rareses que necessiten homologació pel Comitè de Rareses de SEO/Birdlife.

NOVETATS AVIFAUN STIQUES

Noves espècies anellades

Còlit del desert *Oenanthe deserti*

El 3 de gener de 2001 un ornitòleg del Prat de Llobregat va veure de lluny un còlit que va identificar com a Còlit ros *Oenanthe hispanica*. Diversos amics del CISEN van suggerir que podria tractar-se d'un Còlit del desert, però no es van fer més observacions de l'ocell i aquesta dada no va tenir més rellevància. Uns dies més tard, però, es confirmava la presència d'aquesta espècie.

El 13 de gener es va dur a terme el cens d'aus aquàtiques hivernants al delta del Llobregat. Van participar 19 observadors diferents i es van veure espècies interessants com el Morell xocolater *Aythya nyroca* o el Martinet menut *Ixobrychus minutus*. Mentre es realitzava el cens a les immediacions de l'aeroport de Barcelona, Francesc Xavier Santaefemí, Pau Esteban i Enric de Roa van trobar de nou el còlit que va ser identificat, de molt a prop, com un Còlit del desert *Oenanthe deserti*. La notícia es va escampar molt de pressa entre la gent que feia el cens, però, per motius de seguretat de l'aeroport, només alguns ornitòlegs afortunats van poder veure'l. El 17 de gener, tenint en compte la situació de l'ocell enmig de les pistes de l'aeroport, en una zona on es fan sessions amb falcons per allunyar els ocells, es va acordar amb els responsables de l'aeroport la possibilitat de capturar-lo per alliberar-lo posteriorment a les reserves del Remolar-Filipines. Així que es va tirar endavant el que vem anomenar de forma simpàtica "operació tempesta del deserti" en la qual es va capturar l'ocell, se'n va prendre diverses mesures biomètriques i fotografies.

Descripció

Ocell amb aspecte típic de còlit, amb el bec completament negre, potes fosques i també ull fosc. Cap amb la coroneta de color crema, però amb to-

Mascle de primer hivern de C. lit del desert.
17.01.01 Delta del Llobregat.

Ricard Guàrdia

nalitats més vives en una petita àrea del front. Cella blanc-brut que s'estenia des de darrera de l'ull fins a l'àrea de les cobertores auriculars. Antifaç gran i ben definit que cobria la cara i la gola, amb unes petites taques ocràcies. Esquena i escapulars com la coroneta però amb la nuca potser una mica més grisosa. Parts inferiors de color més ocre-marronaci cap al pit i més pàl·lid cap al cos i les infracobertores caudals. Supracobertores caudals de color beig o crema, que cobrien la part blanca de la cua i creaven un efecte de la cua amb una visió completament negra. L'ala tenia les primàries, secundàries i terciàries velles i desgastades. Les primàries i secundàries eren marró fosc amb una àrea blanca a la bandera interna, molt ben visible en vol. Totes les cobertores primàries eren velles, no mudades. Les tres cobertores grans més externes eren marró i vorejades de blanc, velles i desgastades, mentre que les tres més internes eren noves, negres i vorejades de blanc. L'alula era vella i desgastada. Les cobertores mitjanes eren negres. Les cobertores petites eren blanques al costat del cos i negres amb algunes vores blanques al vèrtex flexor

de l'ala. Les escapulars eren de color crema. Les infracobertores alars eren negre intens. A la cua tenia el parell central de rectrius amb una àrea negra més gran que la resta de plomes, no visible al camp a causa de l'efecte de les supracobertores caudals, velles i desgastades, i que semblava marró fosc. La resta era menys desgastat i semblava més negre. Aquestes plomes formaven una banda sòlida que gairebé cobria més de la meitat de la longitud de la cua i tota la resta que quedava visible enmig de les supracobertores caudals. Les infracobertores caudals eren de color blanc pur.

Dades biomètriques

Anella: L432868

Edat: 5, Sexe: Mascle

Ala (corda màxima): 93,5 mm

P3: 72 mm,

Cua: 63 mm

Bec fins al crani: 17,16 mm

Bec fins a les plomes: 11,84 mm

Tars: 25,96 mm

Pes: 18,2 gr

Greix: 0,5

Amplada del negre a la cua (extern): 34 mm

Amplada del negre a la cua (centre): 28 mm

NOVETATS AVIFAUN STIQUES

Status a Espanya

Fins ara hi ha només tres citacions publicades i acceptades d'aquesta espècie a Espanya de les quals només una és a la península i la resta a les illes:

- 1 ex. Chiclana, Cádiz el 03.04.85. Observador: Fernández Zapatero.
- 5 exs. Punta de Hidalgo, Tenerife, Canàries. 18.02.89. Observador: J.A.Lorenzo.
- 1 ex. Illes Columbrets, Castelló.

Del 15.04.90 al 17.04.90. Observador: C.Oltra.

A part de les dades del Comitè de Rarezas, hom coneix de cinc citacions addicionals, la majoria de les illes Canàries. Així doncs, aquesta és la segona citació peninsular a espera de l'homologació pel CR/SEO.

Observadors: Q. Bach, E. Guinart, R. Gutiérrez, F López, F X. Santaefemia.

Agraïments

El present article és una versió traduïda de la informació disponible a la web *Rare Birds in Spain*. Agraïm als companys del CISEN la seva ajuda en aquesta citació. També estem en deute amb el Departament de Medi Ambient d'AENA a Barcelona per facilitar-nos els permisos per poder censar l'aeroport del Prat.

RICARD GUTI RREZ

PETICIONS D'INFORMACI

Petició de col·laboració en el cens de Cotorreta de pit gris i Cotorra de Kramer a Catalunya

El Museu de Zoologia està duent a terme, amb el suport del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, un cens de la Cotorreta de pit gris *Myiopsitta monachus* i la Cotorra de Kramer *Psittacula krameri* a Catalunya. En una primera fase l'objectiu se centra en localitzar totes les zones on ha estat observada o detectada la reproducció de qualsevol de les dues espècies. Posteriorment es durà a terme el cens per estimar la població total. Tothom que estigui interessat a col·laborar en la primera fase del projecte només cal que contesti l'enquesta que es detalla a continuació enviant les respostes a Jordi Domènech per

qualsevol de les següents vies: e-mail: jordi.dg@teleline.es / Fax: 93.310.49.99 / Telf. 93.265.10.01 (contestador - 24h).

En cas d'observació d'individus

1. Nom de l'observador 2. Data (aprox.) 3. Espècie observada 4. Localitat (si és possible nom del municipi)

En cas de ser una gran ciutat seria bo indicar el barri o els carrers aproximadament.

En cas de localització de nius:

1. Nom de l'observador 2. Data (aprox.) 3. Espècie observada 4. Nº de nius (aprox.) 5. Localitat (si és possible nom del municipi) *En cas de ser una gran ciutat seria bo indicar el barri o els carrers aproximadament.*

Cotorreta de pit gris
Myiopsitta monachus

Campanya d'anellament de passeriformes migratoris a Doñana

Un any més, l'Estació Biològica de Doñana organitza la campanya d'anellament de passeriformes durant la migració postnupcial a l'estació de Manecorro. Aquesta campanya es realitza des de 1994 i comprèn el període des de l'1 de setembre fins al 7 de novembre.

Fins a l'actualitat s'han capturat al voltant de 30.000 ocells d'unes cent espècies.

Per a la realització d'aquesta campanya es demana la col·laboració d'anelladors voluntaris que vulguin participar-hi com a ajudants. Les persones que col·laborin en la campanya tindran allotjament al Rocío, a 1 km de l'estació d'anellament. Les persones interessades en participar poden contactar amb l'adreça següent:

José Luis Arroyo Martos
Reserva Biològica de Doñana
Apartado 4.
21760 Matalascañas (Huelva)
Tel. 959 440032 / 36
Fax: 959 440033
e-mail: joseluis@ebd.csic.es

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Brotos, L. 1999

Ecologia hivernal de les mallerengues (Paridae) en boscos boreals i subalpins: l'organització social i el paper de l'emmagatzemament de menjar

Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona

Aquesta tesi conté 11 capítols, 8 dels quals corresponen a articles que han estat publicats en revistes d'impacte. Va ser redactada en anglès (com passa gairebé sempre que s'utilitza aquest tipus de presentació), però la introducció, el resum dels principals resultats i les conclusions estan també en català.

Aquesta tesi doctoral tracta del paper de l'emmagatzemament d'aliment en l'organització social de dues espècies de pàrids. Concretament es centra en poblacions de Mallerenga petita (*Parus ater*) i de Mallerenga capnegra (*Parus montanus*) durant l'estació no reproductora.

La població de Mallerenga petita estudiada al Cadí-Moixeró va mostrar una organització social no territorial i poc estable, centrada en la sedentarietat d'uns pocs individus adults residents i en un conjunt nombrós d'individus juvenils majoritàriament transeünts. L'autor va portar a terme una sèrie de senzills experiments per veure com es determinava l'estatus social en aquests grups tan complexos. Els resultats van mostrar clarament que la mida de la taca (que podia ser manipulada artificialment) esdevenia clau per a la determinació jeràrquica en individus que no es coneixien prèviament, mentre que deixava de tenir significat quan ja es coneixien.

Aquest treball va suposar el primer estudi detallat de l'emmagatzemament i del seu paper en una població no territorial de mallerengues. Les mallerengues petites adultes i residents emmagatzemen més a les parts interiors

dels arbres, mentre que els juvenils es veien forçats a fer-ho a les parts exteriors, més exposades i sensibles a les adversitats hivernals. Els individus escollien el moment i el lloc d'emmagatzemar amb cura, evitant la presència d'altres individus del grup. D'aquesta manera, les mallerengues reduïen la probabilitat de robatori dins d'uns grups de mida considerable.

Les mallerengues capnegres boreals són estrictament territorials i la composició dels grups és extremadament estable. En Lluís Brotos va trobar que les poblacions d'aquesta espècie també mostraven una forta segregació espacial de les zones d'emmagatzemament en funció de l'estatus social. Però, a diferència del que passava amb la Mallerenga petita, l'intens estrès ambiental del llarg hivern boreal propiciava que l'emmagatzemament es convertís en un determinant essencial per a la supervivència i, per tant, per la rígida estructura social d'aquests pàrids.

Els patrons d'emmagatzemament i d'estructura social no només variaven entre espècies, sinó que dins una mateixa espècie també ho feien depenent de les variacions en les pressions competitives. En aquest sentit, les mallerengues petites de Noruega mostraven patrons clarament diferenciats dels de les poblacions pirinenques. A diferència del que es va trobar al Cadí-Moi-

xeró, les poblacions noruegues de Mallerenga petita convivia amb dues espècies dominants, la Mallerenga emplomallada i la Mallerenga capnegra, la qual cosa feia que es veiessin forçades a emmagatzemar sempre a les parts exteriors dels arbres. Aquesta disposició espacial semblava dificultar l'emmagatzemament a llarg termini i, per tant, la sedentarietat dels individus.

Per últim, l'autor va trobar que la tendència irruptiva d'algunes espècies de pàrids no estava relacionada amb la territorialitat durant l'estació no reproductora. Les anàlisis realitzades suggereixen que les altes taxes de fecunditat, associades precisament a una manca de territorialitat, en serien determinants. Així doncs, les espècies amb una fecunditat major es veurien més fàcilment involucrades en processos irruptius quan la supervivència d'individus fos elevada.

Per últim, voldria remarcar molt especialment l'esforç que representa fer tota aquesta feina de camp a l'hivern pirenaic i boreal i el rigor científic que acompanya cadascun dels capítols. Aquest treball està disponible per a la seva consulta a la biblioteca del GCA i al Departament de Biologia Animal de la Universitat de Barcelona.

SERGI HERRANDO

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Herrando, S. 2001

Pertorbacions de l'hàbitat en paisatges mediterranis: efectes del foc i de la fragmentació en ocells

Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona.

El continu desenvolupament de la societat humana ha devastat i devasta els sistemes naturals fins arraconar-los, en moltes ocasions, en petits espais protegits. Hi ha dos fenòmens associats a aquest procés que poden ser particularment perturbadors: una elevada taxa d'incendis i una creixent fragmentació del paisatge.

Malgrat la seva importància, l'efecte d'aquestes perturbacions sobre les comunitats ornítiques mediterrànies ha estat poc estudiada, especialment pel que fa a les àrees més seques dominades per màquia. La tesi d'en Sergi Herrando comença a omplir aquest buit amb un treball rigorós, coherent i en alguns aspectes aplicat, que no només contribueix a un millor coneixement de la relació entre els ocells i la màquia mediterrània, sinó que s'emmarca dins dels estudis sobre fragmentació i efectes del foc dirigits a una audiència internacional.

L'estudi de camp abraça un període de 5 anys, fins a l'any 2000, i s'ha dut a terme majoritàriament en el Parc Natural del Garraf (Barcelona). Combina diverses tècniques de cens, captura, i estima de la condició física dels ocells, amb tècniques d'anàlisi del paisatge i d'estadística multivariant. La tesi conté un capítol introductor i un altre de conclusions, ambdós en català i anglès. A més, conté 7 capítols en anglès cadascun d'ells amb l'estructura d'una publicació científica. De fet, alguns capítols ja estan acceptats per ser publicats en revistes internacio-

nals d'ornitologia recollides en el *Science Citation Index*. L'autoria de tots els articles està compartida amb Lluís Brotons, i alguns articles també amb Santi Llacuna i Rodrigo del Amo. Mes enllà d'una mera descripció faunística, els primers capítols aborden els canvis en l'abundància d'ocells i la riquesa d'espècies en àrees cremades i no cremades en relació al temps i a l'heterogeneïtat espacial. Aquests capítols mostren que en general la riquesa i l'abundància d'ocells en les màquies cremades es recupera en pocs anys, tot i que la velocitat de recolonització pot tenir un component específic. Tanmateix, la màquia cremada, tot i presentar una estructura relativament homogènia a petita escala, és heterogènia en el temps i entre àrees quant a la composició de les comunitats d'ocells. Aquest fet fa que, a major escala, la màquia després

del foc sigui tan rica com altres sistemes considerats més madurs, cosa que ressalta la necessitat d'un enfocament a diferents escales d'observació quan s'estudien les comunitats d'ocells. Un capítol intermedi s'endinsa en el pantanós terreny de les asimetries corporals com a resultat de la inestabilitat en el desenvolupament. En aquest capítol se suggereix que l'asimetria de les rectrius reflexaria la mala qualitat de l'hàbitat de les àrees cremades. Per últim, dos capítols més ens mostren que la riquesa de les comunitats d'ocells forestals en els fragments de pi blanc augmenta amb la mida del fragment, coincidint amb la majoria de treballs sobre fragmentació de boscos. Tanmateix, ens mostra la importància de les matrius arbustives com a vehicle de connexió entre fragments. Quan els fragments estan envoltats d'una matriu arbustiva post-incendi, la riquesa d'espècies forestals augmenta amb la irregularitat dels fragments i, a més, no hi ha cap associació entre la riquesa i l'isolament del fragment. Així, aquesta tesi rescata a la màquia mediterrània de la seva imatge injustament monòtona. Subratlla l'interès de les zones cremades des del punt de vista de la conservació i la biodiversitat, en particular per a ocells d'espais oberts, suggerint que els focs prescrits podrien ser una eina adequada per a la gestió de l'hàbitat. En definitiva, un treball que hauria estat a l'alçada d'un tribunal amb els millors investigadors europeus sobre fragmentació en boscos mediterranis.

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Sol, D. 2000

Espècies introduïdes: un component significatiu del canvi ambiental global

Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona

“Al llarg dels anys, els humans han mogut, de forma intencionada o accidental, animals i plantes des de les seves àrees de distribució originàries a llocs on no eren presents abans. Moltes d'aquestes espècies han establert poblacions autosuficients en aquests llocs i han esdevingut part de la nova comunitat. Les invasions biològiques són un fenomen natural, però els humans han accelerat el procés com poques vegades ha passat al llarg de la història de la vida. Així doncs, les invasions biològiques representen avui un component important del canvi ambiental global.”

Així comença la introducció d'aquesta tesi, que té com a principal objectiu l'estudi de qüestions sobre ecologia i evolució utilitzant introduccions d'ocells com a eina. Els treballs que presenta en Daniel Sol es caracteritzen sobretot pel rigor en la metodologia, una excel·lent utilització de l'estadística, i una exhaustiva presentació i discussió dels resultats. La tesi combina treballs observacionals, comparatius i experimentals. Ens trobem davant d'importants aportacions, algunes de les quals no s'havien investigat mai abans. En ser una tesi doctoral, el text no és redactat amb la intenció que se'n pugui fer una lectura fàcil i divulgativa, sinó que reflecteix, en forma d'articles científics, les aportacions de l'autor en el context de la biologia d'invasions. Donada la probable dificultat per poder accedir a la seva lectura (només en biblioteques especialitzades), he cregut interessant oferir-ne un ampli resum que permeti valorar-ne el contingut.

La tesi s'estructura en 10 capítols que, exceptuant la introducció, les conclusions i el resum, constitueixen cadascun un article independent, dels quals un ja havia estat publicat anteriorment (a *The Condor*), tres es trobaven en procés de ser publicats (dos a *Ecography* i un a *Oikos*), i la resta eren encara inèdits.

El principal objectiu de la tesi és investigar quins factors influeixen en que una espècie s'estableixi o fracassi quan envaeix un nou ambient. El capítol 6, per exemple, és el primer treball que mostra que, quan es té en compte la diferent capacitat de les espècies d'envair nous ambients, la hipòtesi que les illes són més fàcils d'envair que els continents

no es sosté. Això es relaciona amb la preferència de les espècies exòtiques per ambients pertorbats, on la interacció amb les espècies autòctones és generalment poc important. En el capítol 7 s'analitza el paper de la flexibilitat del comportament en l'èxit o el fracàs de les introduccions. La idea és que una espècie que és capaç de canviar de dieta o aprendre noves tècniques alimentàries amb facilitat està més ben adaptada a viure en un nou ambient que una espècie menys flexible que persisteix amb els comportaments de la seva àrea d'origen. Els resultats recolzen la hipòtesi: les espècies que s'han establert a Nova Zelanda tenen cervells més grans i una major capacitat de produir innovacions alimentàries que les que no s'han

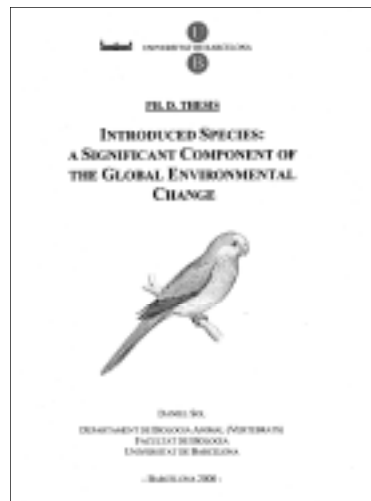
establert. En aquest punt és interessant destacar la importància de documentar les dades sobre innovacions alimentàries (vegeu, com a exemple, Gustamante, L. 1992. Estornells vulgars *Sturnus vulgaris* menjant insectes dels cotxes aparcats. *Buill. GCA* 8: 25), ja que després poden ser utilitzades per

descriure diferències en flexibilitat entre espècies.

Al capítol 8, s'utilitzen introduccions arreu del món per analitzar quins són els trets que fan que unes espècies siguin millors invasores que altres. Els resultats indiquen que la capacitat invasora depèn de la combinació de diverses característiques de les espècies, la més important de les quals és

la flexibilitat del comportament, i per això diferents combinacions de trets poden ser igualment favorables per envair nous hàbitats. El conjunt d'aquests darrers capítols recolzen la hipòtesi que l'èxit en les introduccions depèn més de les propietats de l'espècie introduïda que de les característiques del medi.

L'èxit de la Cotorra de pit gris *Myiopitta monachus* a l'hora d'envair nous hàbitats es deu en part a la seva flexibilitat en el comportament. A Amèrica del Sud, d'on és originària l'espècie, la cotorra es comporta com un generalista en la selecció de l'hàbitat. Però, les anàlisis de la selecció de l'hàbitat (capítols 2 i 3) demostren que quan es troba en fase de colonització, l'espècie es com-

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

porta com un especialista. En una primera fase, la selecció de l'hàbitat es basa en la recerca de llocs favorables per fer el niu, preferentment en palmeres *Phoenix* sp., ja que el niu té un important paper en la vida d'aquesta espècie. En una segona fase, el lloc concret on s'emplaça el niu se selecciona segons altres factors, com l'alçada i la presència d'altres nius en les proximitats. Aquests resultats suggereixen que espècies que es consideren generalistes poden actuar molt selectivament a l'hora d'escollir l'hàbitat. Però aquesta especificitat és difícil de detectar en àrees on porten molt temps vivint. I per què les cotorres prefereixen fer els nius als llocs on ja n'hi ha? Aprofitant que l'espècie es trobava en fase d'invasió, es va poder estudiar la formació de les colònies des dels estadis inicials: els resultats són consistents amb la hipòtesi que les cotorres perceben l'existència d'altres nius com un indicador de la qualitat del lloc.

Envair nous hàbitats pot tenir importants conseqüències evolutives, ja que en un nou hàbitat l'espècie es troba sotmesa a unes pressions de selecció natural que li són noves. En el capítol 5 s'estudia l'efecte de la selecció natural sobre una espècie introduïda, el Colom de ciutat *Columba livia*. El Colom de ciutat prové de coloms domèstics escapats o alliberats, els quals durant molt de temps han estat sotmesos a una important selecció artificial que n'ha modificat la mida, forma i color. Mitjançant el marcatge d'individus amb plaques patagials i el posterior seguiment, l'autor es pregunta si els coloms que sobreviuen d'un any per l'altre ho fan per atzar o perquè la seva morfologia els dona avantatges. Les anàlisis revelen que, en els anys d'estudi, els coloms van ser sotmesos a selecció estabilitzadora en el bec (els individus amb bec de llargada intermèdia van ser els afavorits) i a selecció direccional en el tars (els individus amb el tars més curt sobreviuen millor que els que tenien el tars més

llarg). Aquest patró de selecció es relaciona amb l'existència de dues estratègies alimentàries en la població, individus oportunistes i individus competidors.

Hi ha un darrer treball que s'aparta una mica del tema general de les invasions i simplement utilitza introduccions experimentals com a eina per resoldre un problema sobre la relació paràsit-hoste. En molts treballs sobre ecologia evolutiva s'assumeix que els individus que no tenen paràsits sanguinis és perquè són resistents al paràsit. Hi ha però la possibilitat que l'absència del paràsit sigui simplement deguda a que l'individu no ha estat exposat al paràsit. En el capítol 4 es demostra que aquest és el cas en el Colom de ciutat. Aquesta darrera part del treball es va dur a terme amb la introducció de coloms no parasitats provinents de poblacions amb una baixa densitat del vector, cap a zones on el vector era abundant, mostrant la utilitat de les introduccions en aquest tipus d'estudis.

Un aspecte important en qualsevol tesi és que generi nous interrogants, i aquest és el cas de la present. Per exemple: existeixen evidències, a més de les aportades en la tesi, que les espècies que colonitzen nous hàbitats poden evolucionar ràpidament; si, com suggereix l'autor, les espècies difereixen en la capacitat d'envair nous ambients, significa això que també difereixen en el ritme en què evolucionen?

La tesi també té importants aplicacions pràctiques, tant en la predicció de les àrees envaïbles i les espècies potencialment invasores com en el control d'aquestes poblacions. Cal recordar que la introducció d'espècies exòtiques és un dels problemes més importants que amenacen els ecosistemes naturals.

Es tracta, sens dubte, d'una important aportació a l'estudi de les invasions biològiques, que serà un dels punts de referència per als qui abordin aquests temes en el futur.

JORDI CLAVELL

Pons, P. 2001

*The wintering of migrant Dunnocks *Prunella modularis* in two Mediterranean habitats after fire.*

Bird Study 48: 68-75.

S'analitza la densitat d'individus i el rang d'ocupació dels Pardals de bardissa *Prunella modularis* que utilitzen boscos cremats com a hàbitat d'ocupació hivernal en dues àrees situades a la serra de les Alberes i dels Aspres. Ambdues localitats són sectors cremats en els que la successió es comença a desenvolupar, oferint possibilitats d'alimentació per a aquesta espècie. S'ha trobat que en aquests sectors la densitat d'individus decreix del 5è al 6è hivern, passant de 30 ocells/10 ha. a 18 ocells/10 ha. Els rangs d'ocupació van passar de 1828 m² a 1851 m² pels mateixos hiverns. També s'ha trobat que la taxa de fidelitat hivernal del Pardal de bardissa és important.

CARLES BARRIOCANAL

Pons, P. 2000

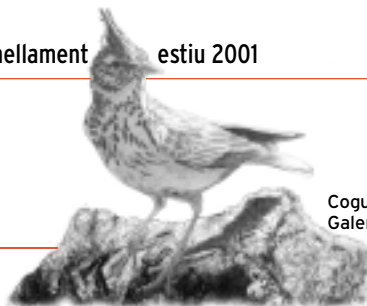
Height of the road embankment affects probability of traffic collision by birds.

Bird Study 47: 122: 125.

Aquest estudi, avalua l'efecte de l'alçada dels terraplens rocallosos en els marges de les carreteres en relació amb la mortalitat d'ocells per col·lisió amb automòbils. Amb aquest objectiu, es van prospectar gairebé 30 km de la carretera de Llança a Banyuls de la Marenda durant sis anys i es van recollir els cadàvers dels ocells atropellats. Paral·lelament, es van classificar els terraplens en funció de la seva alçada i es va anotar la categoria per a cada una de les troballes de cadàvers. De 111 carcasses trobades, se'n van identificar 105 i aquestes pertanyien a un total de 20 espècies. Es conclou que quan més alt és el terraplè, la possibilitat de col·lisió és menor. Es discuteix aquest aspecte en relació a la influència de l'hàbitat.

CARLES BARRIOCANAL

AGENDA

Cogullada vulgar
Galerida cristata

Rafa Torralbo

24 d'agost al 31 d'octubre

Campanya d'anellament de passeriformes de canyissar a Sebes, Flix (Ribera d'Ebre)

Enguany s'acompliran els deu anys d'aquesta campanya en la qual s'han anellat més de 26.000 ocells. Amb motiu d'aquesta celebració aquest any es pretén cobrir els mesos de setembre i octubre. Per això es necessària la col·laboració d'anelladors experts i/o auxiliars voluntaris que vulguin participar en aquesta campanya. Es faran tornos de 5 a 7 dies i es facilitarà allotjament gratuït. Les persones interessades a col·laborar podeu contactar amb Raül Aymí al tf. 93 319 42 79.

1 d'agost al 30 de novembre

Campanya d'anellament postnupcial a Canal Vell, delta de l'Ebre.

Aquest any també s'acompleixen els deu anys de la campanya de tardor que es realitza a Canal Vell. Aquesta cam-

panya inclosa a l'*European African Song-bird Migration Network* és una de les més importants de tot l'Estat i on es té un millor coneixement dels moviments dels passeriformes de canyissar. Amb la campanya d'aquest any s'arribarà a un total acumulat de més de 50.000 ocells anellats. La boscarla de canyar, el mosquiter comú i el rosinyol bord són les espècies més anellades a la zona. Qualsevol persona interessada a col·laborar en aquesta campanya pot posar-se en contacte amb Sergi Sales al tf. 619350032 o amb David Bigas al tf. 977 26 70 82 (Canal Vell).

1 de setembre al 15 d'octubre

Campanya d'anellament postnupcial a l'illa de Cabrera (Balears)

Un any més es realitzarà aquesta tradicional campanya de tardor coneguda per les rareses que s'hi capturen. Els companys del GOB-Mallorca necessi-

ten anelladors voluntaris per cobrir aquesta campanya d'anellament de passeriformes que durarà uns 40 dies, tot i que es poden fer tornos d'una o dues setmanes. Des del GOB es faran càrrec de les despeses de del viatge, manutenció i allotjament Els interessats podeu contactar amb Juan Miguel González. Tf. 971 27 38 66 (deixar missatge).

15 de juliol al 15 d'octubre

Anellament de passeriformes a la Nava (Palència)

Per segon any consecutiu es farà un seguiment de la migració a Fuentes de Nava, localitat, araja, mundialment famosa per les captures excepcionals de boscarla d'aigua. Es demana la col·laboració d'anelladors experts voluntaris als quals es facilitarà allotjament gratuït. Adreça de contacte: Fernando Jubete. Tf. 979 842 398. E-mail: lanava@teleline.es

FORMULARI DE SUBSCRIPCI PER AL 2001. Vull subscriure'm al GCA per al 2001 per la qual cosa rebré: el Butllet GCA, l'Anuari d'Ornitologia, l'Abellerol i la Revista de Anillamiento per un import de 4.000 pts. a l'any.

Dades personals

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel fon _____ Correu electrònic _____

Domiciliaci bancària

En/Na: _____ Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control N. mero de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em per toquin com a soci subscriptor del Grup Catal d'Anellament.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 200_____

Grup Catal d'Anellament

Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 319 42 79
Correu electrònic: gca@grupcatala.org
Pàgina web: www.grupcatala.org

